
Az előzetes letartóztatás strasbourgi gyakorlata

Magyar Helsinki Bizottság

Magyar Helsinki Bizottság

www.helsinki.hu

<http://helsinkifigyelo.blog.hu/>

<http://www.facebook.com/helsinkibizottsag>

6 hónapos szabály

- **6 hónapos szabály:** sérelem bekövetkezésétől vagy az utolsó hatékony hazai jogorvoslat kimerítésétől
 - Előzetes letartóztatás: folyamatos jogsértés, ezért annak lezárultától számít (nem kell megvárni a végét) – házi őrizet is szabadságelvonás
 - De: csak **az elsőfokú bírói ítélet meghozataláig** számít (utána: nem előzetes letartóztatott) („törvényes őrizetben tartás az illetékes bíróság által történt elítélést követően”)
 - Csak a **postára adott** kérelem szakítja meg (bélyegző)
 - Adott hónap azonos napja, **hétfévégén is!**
-

Formai Követelmények

- Csak a **megfelelő formátumban** beadott kérelem szakítja meg (nem lehet „mezítlábas”): honlapon megtalálható
 - Van **hiánypótlás**, de **nem szakítja meg** a hat hónapot
 - Honlapon részletes tájékoztató a kitöltési követelményekről (lényeges az **újkeletű szigor** miatt – pl.: születési év miatti elutasítás)
 - Nyelv: benyújtani lehet magyarul, **kommunikációtól** kezdve vagy angolul, vagy franciául folyik az eljárás
 - **Igazságos elégtétel követelése** – gyakorlat kiszámíthatatlan
 - **Anonimitás**: kérhető, de nem alanyi jog (ha nem, elvileg bárki betekinthez az iratokba a Bíróság székhelyén) – nyilvánossággal, de nem a kormánnyal szemben
-

Jogorvoslatok kimerítése

- Elrendelő, hosszabbító, fenntartó határozatok ellen **fellebbezni kell** (akár védőnek, akár terheltnek)
 - **Alkotmányjogi panasz:** nem hatékony (egyrészt: AB nem ítélt meg kompenzációt, másrészt: IV/03183/2012 sz. ügyben hozott AB döntés: ha az ügy érdemében hozott döntés vagy a bírósági eljárást befejező egyéb döntés alapjogot sért. AB szerint az előzetes letartóztatásról hozott végzések nem az adott büntető ügyet érdemben lezáró végső döntés.
 - **Személyiségi jogi per:** eddigi ügyekben nem tekintette a Bíróság annak, bár a kormány hivatkozott rá (ellenérvek: magyar bírói gyakorlat: (a) csak akkor, ha „személyiségük lényegét alkotó tulajdonságok és ismérvek miatt nem tartották be az alperesek az őket terhelő eljárási szabályokat” **BH2008. 12;** (b) nem állapítható meg jogsértés, ha utóbb az érintettet elítélik, és abba beszámítják az előzetest -- meg kellene várni az eljárás végét)
-

5. Cikk 1. bek. I.

- 1. Szabadságától senkit sem lehet megfosztani, kivéve az alábbi esetekben és a törvényben meghatározott eljárás útján: [...]
 - c) **törvényes** letartóztatás vagy őrizetbe vétel abból a célból, hogy e bűncselekmény elkövetése **alapos gyanúja** miatt az illetékes hatóság elé állítsák vagy amikor ésszerű oknál fogva szükséges, hogy megakadályozzák bűncselekmény elkövetésében vagy annak elkövetése után a szökésben;
 - **Törvényesség:** (a) **hazai szabályozásnak megfelel** az elrendelés; (b) hazai szabályozás megfelel **bizonyos kritériumoknak**.
 - **Kovács Ferencné ügye** (19325/09): idős asszony, hivatalos személy elleni erőszak, nem ment el a tárgyalásokra. Elővezetés sikertelen, de nem adtak ki elfogatóparancsot, hanem a távollétében elrendelték a letartóztatását, amit egy kórházból fogantatosítottak. AB 2007-ben megsemmisítette a Be. ezt lehetővé tévő rendelkezését, tehát **nem volt törvényes**.
 - **X.Y. ügye** (43888/08): bíróság elírta a hosszabbító végzést (3 nap, 3 hónap helyett), majd amikor a bv.-ből telefonáltak, hozott egy kijavító végzést. Másodfok: nem lehetett volna a végzést kijavítani, mert ez nem elírás, hanem a döntés érdeme. A két időpont között: nem törvényes a fogvatartás.
 - **Ugyanakkor:** egyesbíróként hozott döntés olyan ügyben, amikor tanácsnak kellett volna döntenie, nyilvánvalóan megalapozatlan
-

5. Cikk 1. bek. II.

- **Alapos gyanú:** olyan tények vagy információk léte, amelyek egy objektív külső szemlélőt meggyőznek arról, hogy a gyanúsított elkövethette a cselekményt (Fox, Campbell és Hartley ügy) – ugyanakkor ez csak rövid kezdeti időszakban elég.
 - Ritkán hiányzik, de van példa (**Stepuleac:** biztonsági cég alkalmazottja bejelenti, hogy valaki a cégtől zsarolta. Kiderült: a bejelentésben nem is volt megnevezve).
 - **Magyar gyakorlat:** Sokszor hivatkoznak arra, hogy nem vizsgálható, de 93. Bkv: az ülésen nem folyhat pl. tanú- vagy szakértői bizonyítás annak azonban nincs akadálya, hogy a védelem okiratokat vagy tárgyi bizonyítási eszközöket csatoljon be, amelyek adott esetben ésszerű kételyt tudnak támasztani. Példa: útlevel, amely igazolja, hogy nem volt ott. Strasbourgi sztenderd: adott esetben tanúkat is meg kell hallgatni az előzetes kapcsán (**Turcan kontra Moldova:** korrupciós bcs.-el gyanúsított bankigazgató interjúban beszámol róla, hogy tudomása van az egyik tanú vallomásának tartalmáról, házi őrizet a tanúk befolyásolásának veszélye miatt, kéri az érintett tanú meghallgatását arról, hogy kapcsolatban voltak-e, de a bíróság nem tesz ennek eleget).
 - Néha még az alapos gyanú megléte sem elég az eljárás elején sem: **Ambruszkiewicz kontra Lengyelország ügy (38797/03 sz. kérelem):** hamis vád, első tárgyalásról távozott. 2 hónap 7 nap előzetes. Bíróság: egyszerű ügy, csekély büntetés, még azzal együtt sem volt indokolt a letartóztatás, hogy elment.
-

5. Cikk 3. bek. I.

- A letartóztatott vagy őrizetbe vett személynek joga van arra, hogy **ésszerű időhatáron** belül tárgyalást tartsanak ügyében vagy a tárgyalásig szabadlábra helyezték.
 - **Labita kontra Olaszország** (26772/95): „A fogva tartás fenntartása csak abban az esetben indokolható, ha kimutatható az a **valódi közérdek**, amely az ártatlanság vélelmének elve ellenére is nagyobb súllyal esik a latba, mint a személyes szabadság tiszteletben tartásának követelménye. [...] Annak az alapos gyanúja, hogy a letartóztatott személy bűncselekményt követett el, *conditio sine qua non*-ja az előzetes letartóztatás fenntartása jogszerűségének, azonban **egy bizonyos idő eltelte után már nem elégséges feltétele annak**. Ilyen esetekben a Bíróságnak azt kell megítélnie, hogy a hazai hatóságok által megjelölt **egyéb indokok** megalapozták-e a szabadságelvönás fenntartását. Ha ezen indokok **»relevánsnak«** és **»elégségesnek«** minősülnek, a Bíróságnak azt is meg kell vizsgálnia, hogy a hazai hatóságok **»különös gondosságot«** tanúsítottak-e az eljárás során [...]»
 - Bíróság esetjogában kidolgozott indokok: megfelelnek a magyar különös okoknak, Plusz: **közrend védelme** (közrend megzavarásának konkrét és közvetlen veszélye), **fogvatartott biztonsága** (pl. **I.A. kontra Fro.**: ha kiengedik a felesége megölésével gyanúsított személyt, a feleség rokonai megölhetik) – De: ezekre magyar bíróság nem hivatkozhat, mert nem szerepelnek a belső jogban!
-

5. Cikk 3. bek. II.

- Szökésveszély: **nem tételezhető pusztán a kiszabható büntetés alapján (Letellier kontra Fro.** (férje megölésére felbújtó asszony: 1985. dec. 24-én kiengedik, másodfok 1986. jan. 22-én visszaviteti, utána 2.5 év. Bíróság: nem szökött el, pedig megtehetette volna)
 - **A.B. ügy** (33292/09): üzletszerű kéjelgés elősegítése, kitartottság, rongálás, zsarolás, 1 év 11 hónap előzetes letartóztatásban. Amikor tudomást szerzett arról, hogy keresik, önként jelentkezett a rendőrségen. A vádemelés után – amikor az eljárás meghiúsításának veszélye nyilvánvalóan elenyészett – a kényszerintézkedés tárgyában hozott döntések ismét elkezdtek a szökésveszélyre hivatkozni, mondván, hogy a kiszabható szankció súlyossága ezt a kérelmező büntetlen előélete, rendezett családi élete és önkéntes jelentkezése ellenére indokolttá teszi. Bíróság: az önként jelentkezés fényében aggályos.
 - **Hagyó ügy** (52624/10): 2009 decemberétől cikkek a büntetőeljárásról, 2010 májusáig mentelmi jog. Mentelmi jog lejártá előtt fax a rendőrségnek arról, hogy együttműködik. Mégis szökésveszély.
 - **Zsák ügy** (egyezséggel lezárva): elsőfok nem rendeli el, hazamegy Debrecenbe, megjelenik idézésre Budapesten, hazamegy, a másodfok mégis elrendeli szökésveszélyre hivatkozva.
 - **Figyelembe veendő tényezők:** Neumeister ügy (1936/63): „az adott személy erkölcsisége, lakhatása, foglalkozása, munkahelye, vagyona, családi kapcsolatai, az országhoz való egyéb kötődései”.
 - **Baksza ügy** (59196/08) a kiszabható büntetés súlyosságára való folyamatos hivatkozás az autólopásokkal gyanúsított kérelmező esetében (2 év 4 hónap előzetes letartóztatásban) ilyen hosszú ideig pusztán erre a körülményre nem lehet alapítani a szabadságelvonást, különös tekintettel arra, hogy a kérelmezőnek legális jövedelme, kiskorú gyermeke volt és több családtagját is támogatta anyagilag.
-

5. Cikk 3. bek. III.

- **Clooth kontra Belgium** (12718/87): „a nyomozás érdekeire való [...] általános és konkrétumokat nélkülöző hivatkozás nem elégséges a letartóztatás fenntartásának igazolására”.
 - **Szeloch kontra Lengyelország** (33079/96): A kérdéses esetben a kérelmező 3 év 7 hónapig volt előzetes letartóztatásban emberölés és gyermekek rovasára elkövetett szexuális bűncselekmények gyanúja miatt. Az eljárás első időszakában 39 tanút hallgattak ki és öt szakvéleményt szereztek be, ám ezt követően kevés eljárási cselekményt fogantatosítottak. Bíróság: „még ha feltételezzük is, hogy a kérelmező szabadon bocsátása lehetőséget teremthet számára az összebeszélés vagy a bizonyítékok elrejtésének megkísérlésére, ennek nem lehet lényeges negatív hatása a büntetőeljárásra, mivel ezt megelőzően már minden olyan tanút meghallgattak, aki az eset ténybeli körülményeire vonatkozóan bizonyítékot tudott szolgáltatni”.
 - **Hagyó ügy**: házkutatás az eljárás elején, pozíciók elvesztése. Nincs lehetőség (és adat sem) az eljárás megghiúsításának céljára.
-

5. Cikk 3. bek. III.

- Bűnismétlés veszélye: **Matznetter kontra Ausztria** (2178/64) Az ügy hadirokkant és rossz egészségi állapotban lévő kérelmezőjét csődbüntetésben és csalásban való bűnrészesség gyanúsítottjaként tartóztatta le az osztrák rendőrség 1963 májusában. 1965 júliusáig volt előzetes letartóztatásban szökésveszélyre és a bűnismétlés veszélyére tekintettel. A Bíróság 5-2 arányban az Egyezményvel összeegyeztethetőnek ítélte a kérelmező személyi szabadságának elvonását.
 - Ellenvélemények: nem egyeztethető össze az ártatlanság vélelmével; nem szolgálhat általános bűnmegelőzési célt.
 - Lényeges: **Clooth-ügy**: mivel a rendkívül súlyos bűncselekménnyel (emberölés, gyújtogatás) gyanúsított kérelmező korábbi elítélései (lopásért, illetve a hadseregből való dezertálásért) sem jellegükben, sem súlyosságukban nem hasonlíthatók a letartóztatás alapjául szolgáló cselekményhez, ezért nem szolgálhatnak a bűnismétlés veszélye megállapításának alapjául.
-

A letartóztatás elfogadható hossza

- „A letartóztatott vagy őrizetbe vett személynek joga van arra, hogy **ésszerű időhatáron** belül tárgyalást tartsanak ügyében vagy a tárgyalásig szabadlábba helyezték”
 - 5. Cikk 1. bekezdésében és a 6. Cikk 1. bekezdésében foglalt ésszerű idő nem ugyanaz.
 - Ha a letartóztatás tartama meghaladja a **három évet, fokozottan szigorú mércével** vizsgálja a kimentő okok megalapozottságát. Ilyen tartamú szabadságelvonás csak kivételesen bonyolult ügyek esetén lehet indokolt, és kizárólag azzal együtt, hogy bizonyítható a vádlott büntetőeljárást veszélyeztető magatartásának valós veszélye. Általában ennél rövidebb időszakokra nézve is megállapítja a Bíróság a sérelmet (**Baksza ügy**, autólopásokkal gyanúsított kérelmező, 2 év 4 hónap előzetes letartóztatásban, A.B. ügy: 1 év 11 hónap, **Hagyó ügy**: 9 hónap)
 - De: **Chraidi kontra Németország**: súlyos bűncselekmény nemzetközi terrorista háttérrel (három halott, számos sebesült), komplex nyomozás nemzetközi elemekkel, Libanonból kiadott, németországi kötelékekkel nem rendelkező terhelt, több mint 150 tanú: több mint öt éves letartóztatás (kivételes jelleggel) elfogadható
 - Ugyanakkor relatíve rövid időtartamú előzetes letartóztatás is vezethet elmarasztaló döntéshez: **Nagy Gábor kontra Mo.: 4 hónap 9 nap** (4 autófeltörés egy napon, 20 éves, büntetlen előéletű kérelmező, bűnismétlés veszély /nincs jövedelem, sorozatszerű elkövetés/) – Bíróság: nem vették figyelembe, hogy az édesanya vállalta az eltartását, és volt ajánlata munkavállalásra, repetitív érvelés, enyhébb intézkedés megfontolásának hiánya.
-

A letartóztatás elfogadható hossza

Az időtartam ésszerűségének elbírálásakor a Bíróság egyszerre több tényezőt vesz figyelembe, ezek a következők:

- az ügy bonyolultsága,
 - a kérelmező magatartása, és
 - az illetékes hatóságok magatartása.
-

Az ügy bonyolultsága, kérelmező magatartása és körülményei

- Az ügy **bonyolult**, ha pl.: többkötetnyi dokumentum halmozódott fel vagy sok a terhelt vagy számos tanút kell kihallgatni, ha az ügynek komoly nemzetközi összefüggései is vannak, bonyolult ténybeli vagy jogi megítélésű vádpontok szerepelnek az ügyben (lásd pl. **Zaprianov kontra Bulgária**).
 - A **kérelmezőnek tulajdonítható időmúlás** nem róható az állam terhére, **DE** a **védelemhez való jog** gyakorlása nem tekinthető ilyennek. (**Assenov és társai kontra Bulgária** – panaszok miatti felterjesztés nem róható a kérelmező terhére).
 - A valamilyen okból **sérülékeny helyzetben lévő személyek** esetében a máskülönben elfogadható hosszúságú szabadságelvonás is egyezményesértő lehet (fiatal kor, egészségügyi állapot, pl. **Kosti kontra Törökország**: fiatalokú terheltek, Molotov-koktél középületekre, 2 és fél év előzetes).
-

Az eljáró hatóságok tevékenységének értékelése

- A hazai hatóságok nem tanúsítják azt a „**különös gondosságot**”, amely ahhoz szükséges, hogy a szabadság elvonás a **lehető legrövidebb** ideig tartson.

Példák:

- 11 hónapra rúgó inaktív eljárási periódusok nagy részét az okozta, hogy iratmásolatok küldése helyett az eredeti iratokat „utaztatták” (Toth kontra Ausztria).
 - A kétéves előzetes fogvatartás első évében **semmilyen érdemi nyomozati cselekményt** nem foganatosítottak az illetékes hatóságok, ez alatt az egy év alatt a kérelmezőt mindössze egyszer hallgatták ki (Assenov kontra Bulgária).
 - A terrorcselekményekkel összefüggésbe hozott kérelmezőt a négyéves előzetes letartóztatása alatt **átlagosan évi kétszer hallgatták ki** (Debboub alias Hussein Ali kontra Franciaország).
 - Az **elnöklő bírót felmentik** tisztségéből, és ezzel összefüggésben csak két év múlva tartanak újabb tárgyalást az ügyben (Kalashnikov kontra Oroszország).
 - Ha 10 hónapig tart a bíróságnak megállapítani illetékessége hiányát (Vaccaro kontra Olaszország).
 - **Magyar helyzet:** szakértők.
-

Az enyhébb kényszerintézkedések vizsgálatának kötelezettsége

- A fogvatartás kérdésében hozott döntés során a bíróságok kötelesek érdemben megfontolni azon **alternatív intézkedések** alkalmazásának lehetőségét, amelyek biztosítják az eljárási cselekményeken való megjelenést (Ilowiecki kontra Lengyelország).
 - BKv 99. értelmében a bíróságnak vizsgálnia kell, hogy az előzetes letartóztatással elérni kívánt célok nem valósíthatók-e meg **enyhébb kényszerintézkedéssel** + Be. 60. § (2) bekezdés.
 - Az Egyezmény 5. Cikkének (3) bekezdése nem értelmezhető úgy, hogy annak alapján a részes államok hatóságai kötelesek a fogvatartottat egészségi állapota miatt szabadon bocsátani, amennyiben azonban a fogva tartott terhelt **komoly egészségügyi problémákkal** küzd, úgy ezt a körülményt nyomatékosan figyelembe kell venni akkor, amikor a hazai bíróságok azt mérlegelik, hogy nem váltható-e ki a letartóztatás valamely alternatív intézkedéssel, a rossz egészségi állapot ugyanis mind a szökés, mind az eljárás befolyásolásának veszélyét csökkentheti (Jabłoński kontra Lengyelország, X.Y. kontra Mo.).
 - A Bíróság időnként az 5. Cikk 1. bekezdésével összefüggésben is vizsgálja az alternatív intézkedések lehetőségének megfontolását. Az előzetes letartóztatás szükségessége már az eljárás legelején – az alapos gyanú fennállása ellenére is – annyira gyenge lábakon áll, hogy a Bíróság egyezményértésnek tekinti, ha a hazai hatóságok nem fontolják meg érdemben, nem lehet-e **kevésbé korlátozó módon elérni az intézmény célját** (csekély súlyú bcs. esetén például, Ambruszkiewicz ügy).
-

Eljárási követelmények I.

- Szabadságától letartóztatás vagy őrizetbe vétel folytán megfosztott minden személynek joga van olyan eljáráshoz, melynek során őrizetbe vételének törvényességéről a bíróság rövid határidőn belül dönt, és törvényellenes őrizetbe vétele esetén szabadlábra helyezését rendeli el. (5. cikk (4))
 - Bírósági eljárás legfontosabb garanciái legyenek meg
 - **Két követelmény:** iratokhoz való hozzáférés, indokolt döntés.
 - **Iratokhoz való hozzáférés:** „annak az eljárásnak, mely során az előzetes letartóztatásról döntenek, kontradiktóriusnak kell lennie és mindig biztosítania kell a »fegyveregyenlőség« elvének érvényesülését a felek között. [...] A fegyveregyenlőség elve nem biztosított akkor, ha a védő nem férhet hozzá azon nyomozati iratokhoz, amelyek ismerete alapvetően fontos ahhoz, hogy az ügyfele fogvatartásának jogszerűségét cáfolni tudja.” (Nikolova kontra Bulgária)
 - + az Európai Parlament és a Tanács **2012/13/EU irányelve a büntetőeljárás során a tájékoztatáshoz való jogról, 7. cikk:** azok a dokumentumok, amelyek a fogva tartás jogszerűsége felülvizsgálatának nemzeti jog szerinti eredményes kezdeményezéséhez **nélkülözhetetlenek** ↔ Be. 211. §: a gyanúsítottnak és a védőnek megküldött indítványhoz csatolni kell azoknak a nyomozási iratoknak a másolatát, **amelyekre az indítványt alapozzák**
-

Eljárási követelmények II.

- **Indokolt döntés:** a bíróságok érdemben megvizsgálják a védelem által felhozott **releváns érveket**, és döntésükben megfelelően **részletezzék az ezekkel kapcsolatos álláspontjukat** (Hamanov kontra Bulgária). Nem kötelező megvizsgálni minden egyes érvet, amely az előzetes letartóztatott beadványaiban szerepel, a fogvatartással szembeni fellebbezésről döntő bírónak mérlegelnie kell a fogvatartott által előadott azon konkrét tényeket, amelyek alkalmasak rá, hogy megkérdőjelezzék a szabadságelvonásnak az Egyezmény értelmében vett »jogszerűségéhez« szükséges feltételek fennállását.

„A leírt bírói döntés az, ami a legpontosabban feltárja a bíró megfontolásait és érvelését. A jelen ügyben a hat végzés egyike sem tartalmazott semmiféle utalást arra, hogy a döntést hozó bíró az elé tárt érveket, illetve tényeket figyelembe vette volna.” (Svipsta kontra Lettország)

- Magyar helyzet: repetitív döntések
-